

VIERA TOMKOVÁ

Vybrané faktory ovplyvňujúce výber strednej školy absolventmi základnej školy

Selected Factors Influencing the Choise of Secondary School by Primary School Graduates

ORCID: 0000-0003-3087-2849, doc. PaedDr. PhD., Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Pedagogická fakulta, Katedra techniky a informačných technológií, Slovenská republika

Abstrakt

Výber strednej školy žiakmi končiacimi základnú školu (ZŠ) je v centre pozornosti celej spoločnosti na Slovensku. Väčšina absolventov základnej školy sa orientuje na humanitne zamerané stredné školy (SŠ). Ministerstvo školstva iniciuje aktivity na podporu a propagáciu prírodovedných predmetov v školách. Cieľom uvedených aktivít je zvýšiť u žiakov záujem o technické odbory na stredných školách. V príspevku sú prezentované výsledky prieskumu na vzorke žiakov základnej školy, ktorý bol zameraný na zistenie faktorov, ktoré v rozhodujúcej miere ovplyvnili výber školy žiakmi.

Slova kľuzowe: absolvent, výber školy, žiak, technické vzdelávanie

Abstract

The primary school graduates' choice of secondary school is in the centre of society's attention. Most primary school graduates choose secondary schools with humanitarian focus. The Ministry of Education in Slovakia initiated activities to support and promote science and technology subjects at schools. The main goal of these activities is to increase pupils' interest in technically oriented secondary schools. The paper presents the results of research on sample of primary school pupils. The research was focused to find out some factors influencing pupils' choice.

Keywords: graduate, school choice, pupil, technical education

Úvod

V súčasnosti sme svedkami vzniku nového celosvetového fenoménu. Napriek faktu, že záujem mladých ľudí o technologické produkty má stúpajúcu tendenciu, ich postoje k vzdelávaniu a kariére v oblasti technológií nie sú také pozitívne (Johansson, 2014). V mnohých krajinách sa daný stav prejavuje nezáujmom

žiakov o budovanie si svojej budúcej kariéry v technických odboroch, čo je možné sledovať už pri ich výbere strednej školy. Aj na Slovensku je dlhodobou sledovanou nezáujem žiakov končiacich základnú školu o odbory technického zamerania.

Teoretické východiská k realizovanému prieskumu

V súčasnosti sú v Slovenskej republike iniciované rôzne podporné aktivity zamerané na zvýšenie záujmu žiakov základnej školy o prírodovedné vyučovacie predmety. Boli realizované národné projekty, zamerané na podporu polytechnického vzdelávania a vybudovanie odborných učební pre vyučovací predmet Technika („Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentmi – Dielne 1“ a „Podpora polytechnickej výchovy na základných školách – Dielne 2“).

Učítelia participujúci na riešení oboch národných projektov hodnotili kladne ich prínosy na technické vzdelávanie žiakov. Konštatovali, že vplyvom projektu sa zvýšila aktivita žiakov, žiaci získali praktické zručnosti a počas vyučovania bolo rozvíjané kritické myslenie žiakov. Za najvýznamnejší prínos považovali fakt, že získané vedomosti, skúsenosti a zručnosti boli u žiakov trvácnejšie a fixácia učiva sa uskutočňovala prirodzenou formou (Mada, 2015).

Hoci oba národné programy boli pozitívne hodnotené, ich vplyv na zvýšenie záujmu žiakov o štúdium na strednej odbornej škole, nebol preukázaný.

Mnohé štúdie poukazujú na skutočnosť, že možnými príčinami nezáujmu žiakov o vedu a techniku, okrem nedostatočného technického zabezpečenia škôl, sú zastarané učebné osnovy a nedostatok kvalifikovaných učiteľov vyučujúcich prírodovedné predmety (matematiku, fyziku, chémiu a techniku) (Sjøberg, 2001; Kozík, 2013; Herich, 2015).

Školské reformy realizované na Slovensku v období rokov 1997 až 2008 priniesli zásadné kurikulárne zmeny vo vzdelávaní na základných školách. Cieľom kurikulárnych zmien bolo podporiť prírodovedné a technické vzdelávanie na všetkých typoch škôl a tým podporiť prírodovedné a technické vzdelávanie žiakov. Prax však ukázala, že zavedené zmeny v systéme vzdelávania, nepriniesli očakávané výsledky a nezáujem žiakov o technické odbory naďalej pretrváva.

Negatívnym javom je aj fakt, že v Slovenskej republike je deficit kvalifikovaných učiteľov prírodovedných predmetov, najmä pre predmet Technika na základnej škole.

Príčinou veľkého množstva nekvalifikovaných učiteľov techniky na ZŠ v Slovenskej republike boli už spomínané reformné zmeny v školstve v období rokov 1997 až 2015 (Kozík, 2013). Technické vzdelávanie sa ocitlo na okraji záujmu v spoločnosti, boli rušené odborné učebne a znížená alebo úplne zrušená dotácia na predmet technika v jednotlivých ročníkoch základnej školy. Uvedené sa

prejavilo na nezájme absolventov stredných škôl študovať technicky orientované učiteľské odbory na vysokých školách, t.j. kvalifikovaní učitelia prírodovedných predmetov odišli do dôchodku a v školách za nich chýba kvalifikovaná náhrada.

Žiak končiaci základnú školu má problém vyznať sa v zložitom pracovnom procese a v jednotlivých pracovných oblastiach a konkrétnych povolaniach (Končeková, 2010; Feszterová, 2018). Má tiež problém zhodnotiť svoje schopnosti a ďalšie predpoklady pre určité povolanie. Jeho záujem o vybraný odbor na strednej škole je preto ľahko ovplyvniteľný viacerými faktormi (Johansson, 2014; Kozík, 2013; Průcha, 2009; Hrabinská a kol., 2015; Haile, 2017; Trexima, 2019). Z uvedeného dôvodu sme sa rozhodli skúmať, ktoré faktory najviac ovplyvňujú jeho konečné rozhodnutie.

Metodika prieskumu na vzorke žiakov základnej školy v nitrianskom kraji

Cieľom nášho prieskumu bolo identifikovať, ktoré faktory ovplyvňujú výber strednej školy u žiakov 8. a 9. ročníka základnej školy. Z uvedeného dôvodu sme definovali, analyzovali a vyhodnocovali faktory, vplývajúce na rozhodnutie žiaka. Vzhľadom na cieľ prieskumu je potrebné si uvedomiť, že nie je možné presne zdefiniovať všetky faktory vplývajúce na rozhodnutie žiaka.

Výskumným nástrojom bol dotazník pre žiakov 8. a 9. ročníka základnej školy. Dotazník pozostával z 22 položiek. Pri tvorbe dotazníka sme sa rozhodli sledovať vplyv viacerých faktorov na rozhodnutie žiaka. Položky boli obsahovo diferencované tak, aby bolo možné jednoznačne určiť najvýznamnejší faktor ovplyvňujúci rozhodnutie žiaka. Okrem faktografických údajov (typ školy, jej lokácia, pohlavie žiaka, ročník) sme sa zamerali na sledovanie uvedených faktorov: záujmy žiaka; činnosti, ktoré vykonáva vo voľnom čase; obľúbenosť vyučovacích predmetov; sociálne prostredie žiaka (rodičia, priatelia, súrodenci, príbuzní, prostredie v ktorom žije); sociálne siete a média a školský prospech.

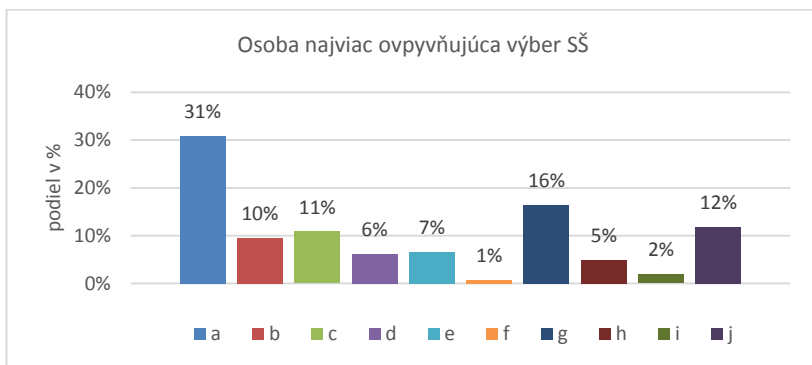
Dotazníky boli distribuované klasickou poštou do vybraných základných škôl v nitrianskom kraji. Prieskumu sa zúčastnilo 489 žiakov základnej školy (267 žiakov 8. ročníka a 222 žiakov 9. ročníka). Distribúcia dotazníkov bola realizovaná v mesiacoch december 2018 až január 2019. Zber údajov bol realizovaný vo februári 2019.

V príspevku prezentujeme a interpretujeme výsledky získané z vyhodnotenia vybranej položky dotazníka, zameranej na vplyv sociálneho faktora na rozhodovanie žiaka.

Výsledky prieskumu

Zisťovali sme, ktorá osoba z okolia žiaka má najväčší vplyv pri jeho rozhodovaní o výbere strednej školy. Respondenti mali na výber nasledovné možnosti: a) rodičia, b) súrodenci, c) starí rodičia, d) iný príbuzný, e) rodinní známi, f) susedia, g) spolužiak alebo kamarát, h) učiteľ, i) výchovný poradca na

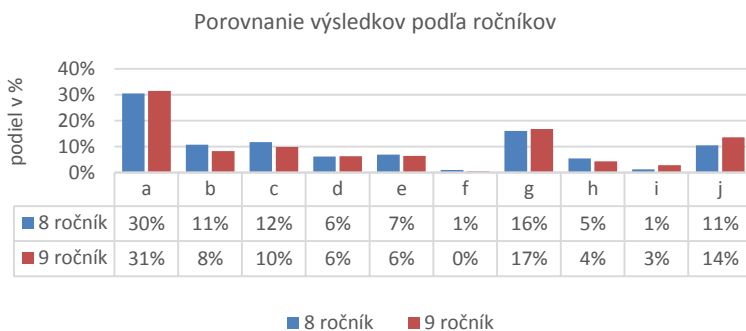
škole, j) rozhodujem sa sám. Každý respondent mal označiť tri osoby v poradí podľa významnosti 1, 2 a 3. Vyhodnotením položky sme získali výsledky, ktoré prezentujeme v grafe 1.

Graf 1. Vyhodnotenie položky - 8. a 9 ročníka ZŠ spoločne

Ako vidieť z vyhodnotenia odpovedí respondentov, najväčší vplyv na výber strednej školy majú rodičia (31%). Uvedený fakt nás neprekvapil, nakoľko publikované výskumy iných autorov v minulosti a súčasnosti poukazujú na významný vplyv rodičov na rozhodovanie žiaka (Fančovičová – Kubiátko, 2015; Hrabinská, 2015; Hrabinská, 2016). Ako druhú najdôležitejšiu osobu, ktorá ovplyvňuje výber školy respondentov, označili spolužiaka alebo kamaráta (16%). Na tretej pozícii sa umiestnili hneď tri možnosti odpovede s približne rovnakým percentuálnym zastúpením: rozhodujem sa sám (12%), starí rodičia (11%) a súrodenci (10%). Je prekvapivé, že podľa názoru žiakov, sa nepreukázal vplyv výchovného poradcu pri výbere školy (2%).

V grafe 2 je uvedené porovnanie medzi odpoveďami žiakov 8. a 9. ročníka základnej školy v tej istej položke.

Graf 2. Vyhodnotenie položky podľa jednotlivých ročníkov

Ako vidíme z porovnania, ani v jednej z možností nebol zistený významný rozdiel medzi odpoveďami respondentov 8. a 9. ročníka. To znamená, že vplyv rodiny ako významného faktora sociálneho prostredia, je rovnako silný u končiacich žiakov ako aj budúročných absolventov.

Zároveň sme zistili, že vplyv výchovného poradcu na výber školy je zreteľnejší u žiakov 9. ročníka (15 žiakov z počtu 222 - 3%) než u žiakov 8. ročníka (8 žiakov z počtu 267 - 1%). Napriek tomu musíme konštatovať, že je to zanedbateľné percento žiakov.

Záver

Nezáujem žiakov a študentov o štúdium a prácu v technických a vedeckých odboroch sa stáva celosvetovým problémom a je dlhodobo pozorovaný už aj na Slovensku.

Aby sme dodržali vymedzený rozsah príspevku, zamerali sme sa v ňom len na vyhodnotenie vplyvu jedného zo skúmaných faktorov ovplyvňujúcich výber strednej školy žiakmi ZŠ – sociálneho faktora.

Naším prieskumom sme potvrdili významný vplyv rodičov na svoje deti pri výbere strednej školy. Z výsledkov vyplynula požiadavka viac sa orientovať na úzku spoluprácu školy a rodiny, zameranej na informovanie rodičov o všetkých výhodách a nevýhodách štúdia na stredných odborných školách a tým postupne meniť celospoločenskú mienku o štúdiu na stredných odborných školách.

Z porovnania výsledkov prieskumu medzi ročníkmi 8. a 9. sme zistili nepatrne lepšie hodnotenie práce výchovného poradcu školy smerom k žiakom stojacich pred rozhodnutím, kam študovať po základnej škole. Na základe získaných výsledkov tvrdíme, že výchovný poradca by mal hľadať efektívnejšie spôsoby práce so žiakmi a zamerať sa na lepšiu spoluprácu so žiakmi nižších ročníkov a informovať ich priebežne o možnostiach štúdia, aby bol jeho vplyv na výber povolania preukázateľnejší.

Literatúra

- Fančovičová, J., Kubiátko, M. (2015). *Záujem žiakov nižšieho sekundárneho vzdelávania o biologické vedy*. Bratislava. Dostupné z: <https://ojs.cuni.cz/scied/article/view/151/0> (2.11.2018).
- Feszterová, M. (2018). Kvalitná príprava študentov – budúcich učiteľov, pedagógov počas štúdia: predpoklad dobrých výsledkov v praxi. In: *Przygotowanie nauczycieli do nowych wyzwań edukacyjnych. Problemy współczesnej edukacji* (s. 219–229). Radom: Wyd. UTH.
- Haile, M. a kol. (2017). *Analýza dopytu a potrieb na trhu práce SR*. Bratislava. Dostupné z: https://www.ia.gov.sk/data/files/NP_CSD_II/Analzyz/Stat/Analzyza_dopytu_a_potrieb_na_trhu_prace_v_SR.pdf (25.11.2019).
- Herich, J. (2015). *Prognóza výkonov regionálneho školstva do roku 2025*. Dostupné z: http://www.cvtisr.sk/buxus/docs/JH/Vykony_RS15_v2.pdf (4.02.2019)
- Hrabinská, M. a kol. (2015). *Atraktivnosť stredného odborného vzdelávania a prípravy z pohľadu žiakov stredných škôl a gymnázií. Záverečná správa z prieskumu*. Bratislava. Dostupné z: <http://rsov.sk/wp-content/uploads/2017/01/Prieskum-o-atraktivnosti-ziaci-SOŠ.pdf> (14.03.2019).

- Hrabinská, M. a kol. (2016). *Komunikačné postupy vhodné pre podporu rozhodovania o povolani v oblasti odborného vzdelávania*. Bratislava. Dostupné z: https://www.minedu.sk/data/files/6546_metod_material-komunikacne-postupy-pre-podporu-rozhodovania-o-povolani-odb_vzdel.pdf (23.11.2018).
- Johansson, J.L. (2014). Mathematics, Science & Technology Education Report. *Journal of Technology and Design Education*. DOI: 10.1007/s10798-014-9268-x.
- Končeková, Ľ. (2010). *Vývinová psychológia*. Prešov: Vašek.
- Kozík, T. a kol. (2013). Zmeny a perspektívy technického vzdelávania vo vzdelávacej oblasti Človek a svet práce. *Technika a vzdelávanie*, 2(2), 3–18.
- Mada, P. (2015). *Využívanie učebných pomôcok vo vyučovacom procese*. Bratislava. Dostupné z: <http://zsodborne.sk/wp-content/uploads/2017/01/ZBORNÍK-final.pdf> (18.10.2018).
- Oznámenie Komisie európskemu parlamentu, rade, európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov*. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex:52008DC0425> (14.3.2019).
- Průcha, J. a kol. (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, s.r.o.
- Sjøberg, S. (2001). *Science and Technology in Education – Current Challenges and Possible Solutions, Science and Technology. A Discussion Document*. Dostupné z: <http://www.iuma.ulpgc.es/~nunez/sjobereportsciencete.pdf> (11.12.2018).
- Trexima. 64% absolventov stredných škôl sa uplatňuje mimo odbor vzdelania, ktorí študovali* (2019). Bratislava. Dostupné z: <https://www.trexima.sk/64-absolventov-strednych-skol-sa-uplatnuje-mimo-odbor-vzdelania-ktori-studovali/> (21.01.2019).